

TÜRÜK
Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2015 Yıl:3, Sayı:6
Sayfa:88-118

ISSN: 2147-8872

24 DİVAN ŞAİRİ ADINA TERTİP EDİLMİŞ BİR KUR'A FÂL-NÂMESİ ÜZERİNE

Neslihan Koç Keskin*

Özet

Yıldız-nâme, tefe"ül-nâme, hurşid-nâme, ihtilâc-nâme, kıyâfet-nâme ve kehânet-nâme gibi farklı birçok adla yazılmış fâl-nâmeler, geleceğin bilinmesi amacıyla kaleme alınmış yorumu dayalı eserlerdir.

Osmanlı'nın fal kültürü, edebiyat geleneğine de yansımıştır. Hamdullah Hamdî'nin Kıyâfet-nâme'si, Cem Sultan'ın Fâl-i Reyhân-ı Cem Sultan'ı, Zaîfî'nin Fâl-i Murgân'ı, Kefeli Hüseyin'in Râz-nâme'si, Fedâyî'nin Fâl-nâme-i Kur'ân-ı Azîm'i konuyla ilgili belli başlı eserlerdir.

Bu makalede; Emrî, Bâkî, Cevrî, Hayretî, Hayâlî, Zerrâkî, Zâtî, Rûhî, Sürûrî, Şehrî, Sun'î, Tıflî, Zuhûrî, Ubeydî, Gınâyî, Fuzûlî, Kabûlî, Keşfi, Lâmi'î, Meşâmî, Nef'î, Visâlî, Hem-demî ve Yahyâ adlı divân şairlerinin mahlasları kullanılarak, onlar adına tertip edilmiş müellifi kesin olarak bilinmeyen manzûm bir fâl-nâme metni incelenmiştir. 24 fal niyeti eserin konusunu oluşturur. Fal-nâme'de, her varağın a ve b sayfalarında; iki divân şairinin adı ve aaxa şeklinde kafiyelenen altışar bent yer almıştır. Divân şiirinde fâl-nâme geleneğinden kısaca bahseden bir girişten sonra eser incelenmiş, Fâl-nâme'nin transkribeli çeviri yazısı ve eski harfli metnin tıpkıbasımı makalenin sonunda yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Divân edebiyatı, fâl-nâme, manzum fâl-nâme, kur'a falı, niyet falı

ON A DRAWING OF LOTS FÂL-NÂME (ORACULAR BOOK USED IN FORTUNE-TELLING) WHICH WAS COMPOSED ON BEHALF OF THE 24 DIVÂN POETS

Abstract

Fâl-nâmes (oracular books used in fortune-telling), which have been written with many different names, such as yıldız-nâme, tefe"ül-nâme,

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi,
neslihank@gazi.edu.tr

hurşid-nâme, ihtilâc-nâme, kıyâfet-nâme and kehânet-nâme, are works written based on interpretation with the objective of knowing the future.

The fortune-telling culture of the Ottomans was also reflected in the literary tradition. The well-known works related to the subject are the Kıyâfet-nâme by Hamdullah Hamdî, the Fâl-i Reyhân-ı Cem Sultan by Cem Sultan, the Fâl-i Murgân by Zaîfî, the Râz-nâme by Kefeli Hüseyin and the Fâl-nâme-i Kur'ân-ı Azîm by Fedâyî.

A fâl-nâme text prepared in verse by a definitely unknown author, which was written on behalf of the divan poets named Emrî, Bâkî, Cevrî, Hayretî, Hayâlî, Zerrâkî, Zâtî, Rûhî, Sürûrî, Şehrî, Sun'î, Tıflî, Zuhûrî, Ubeydî, Gınâyî, Fuzûlî, Kabûlî, Keşfî, Lâmi'î, Meşâmî, Nef'î, Visâlî, Hemdemî and Yahyâ, by using their pen names was examined in this article. The work constitutes the subject of 24 fortune-telling intentions. The recto (r) and verso (v) folios of every leaf of the work, include the name of two divân poets and six each quatrains that rhyme in the form of aaxa. The work was examined after a short introduction that mentions the fâl-nâme tradition in divân poetry. The transcribed written translation of the Fâl-nâme and the facsimile of the work with the former alphabet have been given at the end of the article.

Key Words: Divân literature, fâl-nâme, fâl-nâme written in verse, drawing of lots fortune-telling, fortune-telling intentions

GİRİŞ

DİVÂN ŞİİRİNDE FÂL-NÂME YAZMA GELENEĞİ

İnsanoğlu, kendi kontrolünde olmayan geleceği bilmek için tarih boyunca uğraş vermiştir. Geleceği bilme arzusu, insanları bu konuda farklı teknikler denemeye yönlendirmiş, geleceği öğrenmek adına kullanılan bütün teknikler “baht, uğur, talih” anlamlarına gelen Arapça kökenli “fal” kelimesiyle karşılanmıştır.

İslam inancında fal haram kılınmakla birlikte,¹ fal konusunda; yıldız-nâme, tefe’ül-nâme, hurşid-nâme, ihtilâc-nâme, kıyâfet-nâme ve kehânet-nâme gibi adlarla anılan ve farklı fal türlerinden bahseden birçok eser yazılmıştır. El falı, çiçek falı, kur’a falı, kuş falı, peygamber falı, reml (kum falı), kitap falı ve yıldız falı en çok bilinen ve yaygın olan fal türleridir. Bununla birlikte “zecz/tıyâre”; kuş ve hayvan seslerinin, “kehânet”; yedi taşın elle karıştırıldıktan sonra aldığı şekillerin, “ırâfet”; bir kaba konulan suyun renk ve şeklinin, “kıtfê”; koyun kemiklerinin renginin, “ihtilâc”; göz seğirmesi, kulak çınlaması gibi vücuttaki

¹ “...fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı.” (Mâide, 3) ve “Ey îmân edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz.” (Mâide, 30)

organ hareketlerinin, “firâset”; insanın fizikî özelliklerinin yorumlandığı, farklı ve ilginç fal türleri de ilgili çalışmalarda söz konusu edilmiştir.²

Osmanlı fal kültürü edebiyat geleneğini de etkilemiştir: Hamdullah Hamdî'nin Kıyâfet-nâme'si, Cem Sultan'ın çiçek falına dair Fâl-i Reyhân-ı Cem Sultan'ı, Zaîfî'nin Fâl-i Murgân'ı, Kefeli Hüseyin'in 139 fal hikâyesini topladığı Râz-nâme'si ve Fedâyî'nin Fâl-nâme-i Kur'ân-ı Azîm'i konuyla ilgili belli başlı eserlerdir.³ Bu makalede, divân şairlerinin mahlasları kullanılarak onlar adına tertip edilmiş manzum bir kur'a fâl-nâmesi incelenmiştir.

FÂL-NÂME'NİN ÖZELLİKLERİ

Fâl-nâme'nin bilinen tek nüshası Millet Yazma Eser Kütüphanesi Manzum Eserler'e 743 no ile kayıtlıdır. Eser, 13 varaktır ve nesihle yazılmıştır. 1a'da Ali Emîrî'nin mührü vardır. Fâl-nâme'nin müellifi ve yazıldığı tarih belli değildir, fakat eserin devamında aynı yazı karakterine sahip “Havâss-ı Eyyâm” başlıklı risalenin müellifi 2a'da belirtildiği üzere “Abdünnebî ibni Abdülcelîl”dir. Bu sebeple, Fâl-nâme de aynı müellifin kaleminden çıkmış olabilir.

24 divân şairi adına tertip edilmiş 24 fal niyeti eserin konusunu oluşturur. Divân şairleri, mahlaslarının ilk harfi dikkate alınarak Osmanlı Türkçesi alfabesine göre sıralanmıştır. Eserde, her varağın a ve b sayfalarında; iki divân şairinin adı ve aşağıda belirtilen konulara ait aaxa şeklinde kafiyelenen altışar bent yer almıştır. Fâl-nâme'de, şairlerin adı sayfa başında belirtilmiş ve bentler numaralandırılarak, kırmızı cetveller ile ayrılmıştır. Bentler, fâilâtün fâilâtün fâilün aruz kalıbıyla yazılmıştır. Fâl-nâme'de fala nasıl bakılacağına dair bir açıklama yoktur. Her sayfada 6 dörtlüğün yer alması falın zar atılarak bakıldığına, eserde geçen şair adları da falın ayrıca bir ön aşamasının olduğuna işaret etmektedir. Eserde nasıl fala bakıldığı ile ilgili bilgi yoktur, fakat iki yöntem akla gelmektedir:

1. Birinci yöntemde herhangi bir konuda fal baktırmaya niyetli kişi öncelikle şair adlarından bir kur'a çeker, daha sonra kur'ada gelen şaire göre konusu belirlenmiş olur. Zar atılarak gelen sayıya göre fal dörtlüğü okunur. Bu yöntemle hem şairler hem de bentler ön plandadır.

2. İkinci yöntemde belirli bir konuda fal baktırmaya niyetli kişi niyetini fal bakacak kimseye söyler. Konuyla ilgili şair ve fal bentleri bulunur, zar atılarak gelen sayıya göre fal dörtlüğü okunur. Burada şairlerin işlevi sadece falı daha etkili hâle getirmektir.

²Fal konusunda bk. İ. Hakkı Ertaylan, *Falnâme*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1951; D.B. Macdonald, “Falnâme”, *İslam Ansiklopedisi*, C.4, 1977, s.449-450; İsmail Kara, “Fal, Falnâme”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.3, 1979, s.153-155; Ayşe Duvarcı, *Türkiye'de Falcılık Geleneği ile Bu Konuda İki Eser Risâle-i Falnâme Lî Ca'fer-i Sâdık ve Tefe'ül-nâme*, Ankara, Kültür Bakanlığı, 1993; Sennur Sezer, *Osmanlı'da Fal ve Falnameler*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1998; Mustafa Uzun, “Falnâme”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.12, Ankara 1995, s.141-145; Nagihan Gür, “Osmanlı Fal Geleneği Bağlamında Yıldıznâme, Falnâme ve Talinâme Metinleri”, *Milli Folklor*, S.96, s.202-215.

³Bu eserler hakkında şu çalışmalar yapılmıştır: Halil Ersoylu, “Fal, Falnâme ve “Fâl-i Reyhân-ı Cem Sultan”, *İslam Medeniyeti Mecmuası*, C.5, S.2, İstanbul Şaban 1401 (1981), s.69-81; Cemal Kurnaz, “XVI. Asır Şairlerinden Za'îfî'nin Fal-ı Murgan'ı”, *Şükürü Elçin Armağanı*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1983, s.221-230; İsmail Hakkı Aksoyak, *Kefeli Hüseyin-Râz-nâme*, *Journal of Turkish Studies*, Volume XIII, Harvard University, 2004; İsmet Şanlı, “XVI. Yüzyıl Divan Şairi Fedâyî ve Fâl-nâme-i Kur'ân-ı Azîm'i”, *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 5, Bursa 2003, s.161-178.

Fâl-nâme'deki bentlerin ilk dizeleri birbirine çok benzemektedir. Denilebilir ki bentlerde kelime farklarıyla ilk dizeler tekrarlanmıştır. Fallar karşılıklı konuşma tarzında yazılmıştır. Vezin problemleri göz önüne alınınca, falın bakıldığı anda bentlerin irticalen söylendiği, daha sonra yazıya geçirildiği ihtimâli akla gelmektedir.

Fâl-nâme'de fala bakmak için “suâl etmek”, “niyet etmek”, “fâl etmek” “kur’a salmak”, “murad etmek” ifadeleri; falın olumlu geldiğini belirtmek için “fâl mübârek geldi” ifadesi geçmiştir.

Fâl-nâme'deki şairler⁴ ve 24 fal niyeti şu şekildedir:

Fal no	Şair Adı	Konu	Varak no
1	Emrî	Hacca gitmek	1b
2	Bâkî	Düşman(lar)ın durumu	2a
3	Cevrî	Hastanın durumu	2b
4	Hayretî	Ticaret yapmak	3a
5	Hayâlî	Kayıp insan	3b
6	Zerrâkî (?)	Köle azat etmek	4a

⁴ Fâl-nâme'de adı geçen divân şairlerinden divânları mevcut olanların eserleri taranmış, bu bentlere rastlanmamıştır. Taranan eserler şunlardır: **Emrî Divânı**, (Haz.: Yekta Saraç), Eren Yayınları, İstanbul 2002; **Bâkî Divânı**, (Haz.: Sabahattin Küçük), Türk Dili Kurumu Yayınları, Ankara 1994; **Cevrî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divânının Tenkitli Metni**, (Haz.: Hüseyin Ayan), Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1981; **Hayretî, Divan**, (Haz.: Mehmed Çavuşoğlu-Mehmet Ali Tanyeri), İstanbul 1981; **Hayâlî Bey Divânı**, (Haz.: Ali Nihad Tarlan), Akçağ Yayınları, Ankara 1992; **Zatî Divânı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı**, C.I, (Haz.: Ali Nihad Tarlan), İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1968 ve C.II, İstanbul 1970, **Zatî Divânı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı**, C.III, (Haz.: Mehmed Çavuşoğlu-Ali Tanyeri), İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1987; **Bağdatlı Rûhî Divânı Karşılaştırmalı Metin**, C.I-II, (Haz.: Coşkun Ak), Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 2001; **Sürûrî Divânı**, (Haz.: Halil İbrahim Okatan), Ankara 2010; Halil İbrahim Yakar, **Gelibolulu Sun'î Divanı ve Tahlili**, İstanbul Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2002; Şener Demirel, **17. yüzyıl Şairlerinden Şehrî (Malatyalı Ali Çelebi) Hayatı, Sanatı, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 1999; Bekir Çınar, **Tıffî Ahmed Çelebi Hayatı Edebî Kişiliği Eserleri ve Divânı'nın Tenkitli Metni**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ 2000; Asiye Kahraman, **İshak-zâde Zuhûrî Divânı (İnceleme-Metin)**, Selçuk Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2002; M. Şehabettin Ünlü, **Ubeydî Hayatı Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni**, İstanbul Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1991; **Fuzûlî Divânı**, (Haz.: Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel ve Müjgan Cunbur), Akçağ Yayınları, Ankara 1990; Mustafa Erdoğan, **Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)**, Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008; Hamit B. Burmaoğlu, **Lâmi'î Çelebi Divânı (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divânı'nın Tenkidli Metni)**, Atatürk Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1983; **Nef'î Divânı**, (Haz.: Metin Akkuş), Akçağ Yayınları, Ankara 1993; Ahmet Mermer, **Türkî-i Basit ve Aydınlı Visâfî'nin Şiirleri**, Akçağ Yayınları, Ankara 2006; **Taşlıcalı Yahyâ Bey Divânı**, (Haz.: Mehmed Çavuşoğlu), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977; **Şeyhülislâm Yahyâ Divânı**, (Haz.: Hasan Kavruk), MEB Yayınları, Ankara 2001.

7	Zâtî	Ev almak	4b
8	Rûhî	Kaçak köle	5a
9	Sürûrî	Ortaklık	5b
10	Şehrî	Çocuğun cinsiyeti	6a
11	Sun'î	Esir düşenin dönüp dönmeyeceği	6b
12	Tıflî	Evlenmek	7a
13	Zuhûrî	Borç ödemek	7b
14	Ubeydî	Yolculuğa çıkmak	8a
15	Gınâyî (?)	Mal edinmek	8b
16	Fuzûlî	Baht açıklığı	9a
17	Kabûlî	Sanat öğrenmek	9b
18	Keşfî (?)	Avlanmak	10a
19	Lâmi'î	Mansıb (devlet görevi) edinmek	10b
20	Meşâmî (?)	Kayıp/çalıntı eşya	11a
21	Nef'î	Bina yaptırmak	11b
22	Visâlî	Sevgiliye kavuşulup kavuşulamayacağı	12a
23	Hem-demî	Maksûd	12b
24	Yahyâ	İlim öğrenmek	13a

1. Tablo: Fâl-nâme'de adı geçen divân şairleri, fal konuları ve varak numaraları.

Yukarıdaki tabloya göre Fâlnâme'deki niyetlere dair olumlu ve olumsuz görüşler şu şekilde özetlenebilir:

Fâl-nâme'nin ilk fal niyeti o yıl hacca gidilip gidilemeyeceğidir. İlk beş bentteki tavır hacca gidilmesinden yanadır fakat son bentte hava şartlarından dolayı söz konusu yıl gidilmemesi tavsiye olunur.

“Bâkî” başlığında yer alan ikinci fal niyetinde konu, düşmanların durumu ile ilgilidir. Burada müellifin fala niyet edene karşı güzel bir tavsiyesi de vardır. Bu falın ikinci dörtlüğünde yer alan ifadeye göre insan, kibir ve kin duygularından arınırsa Allah onu düşmanından korur.

Hastası olan bir kişinin falıyla ilgili üçüncü fal niyeti bentleri Cevrî başlığındadır. Bütün fal bentleri olumludur.

Dördüncü fal niyeti Hayretî başlığındadır. Falnâme’de ticaret yapmak konusundaki görüşlerin yarısı olumlu yarısı olumsuzdur.

Kaybolan insan konusundaki beşinci fal niyeti Hayâlî’nin dilinden yazılmıştır. Dikkati çeken üçüncü bentte kayıp konusunda olumsuz görüş belirtilmiş ve fal bakılan kişiye moral vermek için belki başka belki aynı konuda falın yenilenmesi istenmiştir.

Altıncı fal niyeti “köle azat etmek” ile ilgilidir. Zerrâkî başlığındaki bentte köle azat etmenin dindeki önemine değinilirken, üçüncü bentte “köle azat etmenin ertelenmesi” gerektiği söylenmiş, sadece dördüncü bentte olumsuz görüş belirtilmiştir.

“Ev almak” hakkındaki yedinci fal niyetinde ev sahibi olmanın önemine dikkat çeken müellif, sadece üçüncü bentte almak istenilen evin uğursuz olduğunu belirtmiş, “o evi alma” demiştir. Bu fal Zâtî başlığındadır.

Sekizinci fal niyeti “kaçak kölenin dönüp dönmeyeceği” konusundadır. Rûhî başlığındaki bentlerdeki ortak görüş, kaçak kölenin geri dönmeyeceğine dairdir. Fakat burada ikinci bentte dikkat çekici bir ifade yer almıştır. Buna göre müellif, kaçak köle bulunursa hemen ayaklarına bend/pranga vurulması tavsiyesinde bulunur.

Ortaklık konusundaki dokuzuncu fal niyetinde Fâl-nâme müellifinin genel görüşü dördüncü bent hariç olumsuzdur. Sürûrî başlığındaki bu bentlerde ortaklığın sıkıntılı olduğu dillendirilmiştir.

Çocuğun cinsiyetini merak eden bir kişinin falıyla ilgili onuncu fal niyeti Şehrî başlığındadır. Farklı görüşlerin belirtildiği bu falda sadece ilk bentte erkek çocuğun haberi verilmiştir. Beşinci bent çocuk sahibi olmanın sıkıntılı olmasına dairdir. Son bentte ise falına bakılan kişinin çocuğunun olmayacağı ima edilmiştir.

On birinci fal niyeti “esir düşenin kurtulup kurtulamayacağı” ile ilgilidir. Sun’î başlığındaki falda müellif fala baktırana tavsiyede bulunur, parasını ödeyerek esiri kurtarmasını tavsiye eder. Altıncı bentte ise esirin çok önceden kurtarılabileceği ve fala baktıranın ihmâli olduğu dillendirilmiştir.

Bir erkek için yazılmış on ikinci fal niyeti “evlenmek” konusundadır. Tıflî başlığındaki bu falda müellif, “hayırlı işlerde acele edilmesi gerektiğini” söyleyerek evlilik konusunda beşinci bent hariç olumlu görüş belirtir, beşinci bentte ise “ergenliğin kıymetinin bilinmesi” yönünde tavsiyede bulunur.

“Borç ödemek” hakkındaki on üçüncü fal niyeti Zuhûrî başlığındadır. Müellif, çok çalışıldığı takdirde ve de Allah’ın da yardımıyla borcun ödeneceğini bütün bentlerde söyler âdetâ borçlu olana moral verir.

On dördüncü fal niyeti Ubeydî başlığında ve “yolculuğa çıkmak” hakkındadır. Falların üçü olumlu üçü olumsuzdur.

Gınâyî başlığındaki on beşinci fal niyetinin konusu “mal edinmek”tir. Müellif çok mal edinmeye karşıdır. Fal baktıranları bu konuda uyarmıştır.

Baht açıklığı hakkındaki on altıncı fal niyeti Fuzûlî başlığındadır. Bentlerde fal baktıran kişiye bahtının kapalı olduğu söylenerek, birtakım olumlu ifadelerle moral verilmiş ve bahtının açılacağı söylenmiştir. Bu falda üçüncü bentte geçen baht-Yezid benzetmesi orijinaldir.

On yedinci fal niyeti “sanat öğrenmek” ile ilgilidir. Müellif, Kabûlî başlığındaki bentlerden dördüncü ve beşinci hariç, üstâddan veya bir ehilden sanat öğrenmenin önemi üzerinde durur. Dördüncü ve beşinci bentte geçen “bu sanat” ifadelerinden, fala baktıranın özellikle bir sanat hakkında görüş istediği anlaşılmaktadır. Bu bentlerde müellifin görüşü olumsuzdur.

Avlanmak üzerine yazılan on sekizinci fal niyeti Keşfî başlığındadır. Müellifin av konusundaki tavrı olumsuzdur. İkinci bentte ise avlanmak “eş bulmak” anlamında mecazî olarak kullanılmıştır. Müellif, avın tehlikeli olduğunu diğer bentlerde söylemiş, falına baktığı kişiye ava gitmek yerine “evinde yağlı pilav ye” demiştir.

On dokuzuncu fal niyeti “mansıb/makam edinmek” üzerinedir. Lami’î başlığındaki falın genelinde müellif, makamın geçiciliği ve makam sevdasına düşmenin yanlışlığı üzerinde durur.

Meşâmî başlığındaki yirminci fal niyeti “kayıp eşya” konusundadır. Müellif kayıp eşyanın bulunması konusunda olumsuz görüş bildirmiştir. İkinci bentte ise bir tahminde bulunularak kaybolan eşyanın, fal baktıranın kendi evinden biri tarafından alındığını söylenmiştir.

Yirmi birinci fal niyeti Nef’î başlığında olup, “bina yaptırmak” hakkındadır. Müellifin bina yaptırmak konusunda olumsuz görüş belirttiği dört, olumlu görüş belirttiği iki bent (ikinci ve beşinci) vardır. Müellif olumsuz görüş belirttiği birinci, üçüncü, dördüncü ve altıncı bentlerde bina yaptırmak isteyen sıkıntı çekmemesi ve malını boş yere harcamamasını söyler.

“Sevgiliye kavuşulup kavuşulamayacağı” hakkındaki yirmi ikinci fal niyeti, Visâlî başlığındadır. Bentlerde, dört olumlu iki de olumsuz görüş bildirilir. Dördüncü bende göre sevgiliye kavuşulamayacaktır çünkü sevgili sözünde durmaz. Beşincide ise kavuşamamanın sebebi vefasızlıktır.

Hemdemî başlığındaki yirmi üçüncü falın niyeti “maksûd”dur. Bu konusu açıklanmayan niyette, bentlerin hepsinde olumlu görüş bildirilir. Maksûda erişmek için Allah’a dua edilmesi istenir.

Fâl-nâme’nin son başlığı Yahyâ ve fal niyeti “ilim öğrenmek”tir. İlk beş bentte ilim öğrenmek için çabalamanın önemine değinen müellif, son bentte çabalamak ile birlikte kabiliyetin öneminin de altını çizer.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu makalede Emrî, Bâkî, Cevrî, Hayretî, Hayâlî, Zerrâkî, Zâtî, Rûhî, Sürûrî, Şehrî, Sun'î, Tıflî, Zuhûrî, Ubeydî, Gınâyî, Fuzûlî, Kabûlî, Keşfî, Lâmi'î, Meşâmî, Nef'î, Visâlî, Hem-demî ve Yahyâ adlı divân şairlerinin mahlasları kullanılarak, onlar adına tertip edilmiş manzum bir kur'a fâ-lnâmesi incelenmiş, eserin çeviri yazısı ve eski harfli metnin tıpkıbasımı araştırmacıların dikkatlerine sunulmuştur.⁵

Falnâme'de farklı yüzyıllarda yaşamış divân şairlerine ait gösterilen bentler, belirtilen şairler tarafından yazılmamıştır. Fâl-nâme tek bir müellifin kaleminden çıkmıştır. Müellif, divân şairlerine ait gösterdiği fal bentleri ile eserini dikkat çekici hâle getirmeye çalışmıştır. Alfabetik düzen dışında müellifin neden bu divân şairlerini seçtiği konusunda net bir şey söylemek mümkün değildir. Gınâyî, Fuzûlî ve Visâlî başlıklarında yer alan bentlerde konu-mahlas uyumundan söz etmek mümkündür.

Osmanlı toplumunda kamusal düzende erkekler ön planda olduğu için Fâl-nâme, erkekler için yazılmıştır. Fâl-nâme'deki fal niyetlerinin birçoğu günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Hacca gitmek, düşman(lar)ın durumu, hastanın durumu, ticaret yapmak, kayıp insan, köle azat etmek, ev almak, kaçak köle, ortaklık, çocuğun cinsiyeti, esir düşenin dönüp dönmeyeceği, evlenmek, borç ödemek, yolculuğa çıkmak, mal edinmek, baht açıklığı, sanat öğrenmek, avlamak, kayıp/çalıntı eşya, bina yaptırmak, sevgiliye kavuşulup kavuşulamayacağı, maksûd ve ilim öğrenmek niyetlerinin söz konusu edildiği eserde; “köle azat etmek” ve “esir düşenin geri gelip gelmeyeceği” ile ilgili fallar, eserin, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında yazıldığını göstermektedir.

Fâl-nâme'de Osmanlı sosyal hayatında dair iki ayrıntı göze çarpar. Bunlardan ilki bir cezalandırma yöntemi olan “prangaya vurmak” diğeri ise yemek kültürüne dair “yağlı pilav”dır.

Makalede incelenen bu eser; manzûm fâl-nâme yazma geleneği içerisinde değerlendirildiğinde, tertibi ve konuları açısından orijinallik taşımaktadır.

---

⁵ Prof. Dr. İsmail Ünver'in “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine” adlı makalesindeki tekliflere uyulmuş ve günümüz Türkçesine yakın bir imla tercih edilmiştir. Metnin çeviri yazısında vezin gereği metin tamirine başvurulmuştur, düzeltilemeyen yerlerde problemler belirtilmiştir.

KAYNAKÇA

AKSOYAK İsmail Hakkı, **Kefeli Hüseyin-Râz-nâme**, Journal of Turkish Studies, Volume XIII, Harvard University, Harvard 2004.

Bâkî Divânı, (Haz.: Sabahattin Küçük), Türk Dili Kurumu Yayınları, Ankara 1994.

BURMAOĞLU Hamit B., **Lâmi'î Çelebi Dîvânı (Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvân'ının Tenkidli Metni)**, Atatürk Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1983.

ÇINAR Bekir, **Tıflî Ahmed Çelebi Hayatı Edebî Kişiliği Eserleri ve Divânı'nın Tenkitli Metni**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ 2000.

DEMİREL Şener, **17. yüzyıl Şairlerinden Şehrî (Malatyalı Ali Çelebi) Hayatı, Sanatı, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 1999.

DUVARCI Ayşe, **Türkiye'de Falcılık Geleneği ile Bu Konuda İki Eser Risâle-i Falnâme Lî Ca'fer-i Sâdık ve Tefe'ül-nâme**, Ankara, Kültür Bakanlığı, 1993

ERDOĞAN Mustafa, **Kabûlî İbrahim Efendi, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)**, Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008.

ERSOYLU Halil, "Fal, Falnâme ve "Fâl-i Reyhân-ı Cem Sultan", **İslam Medeniyeti Mecmuası**, C.5, S.2, İstanbul Şaban 1401 (1981), s.69-81.

ERTAYLAN İ.Hakkı, **Falnâme**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1951

Fuzûlî Divânı, (Haz.: Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel ve Müjgan Cunbur), Akçağ Yayınları, Ankara 1990.

GÜR Nagihan, "Osmanlı Fal Geleneği Bağlamında Yıldıznâme, Falnâme ve Talinâme Metinleri", **Milli Folklor**, S.96, s.202-215.

Hayretî, Divan, (Haz.: Mehmed Çavuşoğlu-Mehmet Ali Tanyeri), İstanbul 1981.

KAHRAMAN Asiye, **İshak-zâde Zuhûrî Divânı (İnceleme-Metin)**, Selçuk Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2002.

KARA İsmail, "**Fal, Falnâme**", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C.3, 1979, s.153-155.

KURNAZ Cemal, "XVI. Asır Şairlerinden Za'îfî'nin Fal-ı Murgan'ı", **Şükrü Elçin Armağanı**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1983, s.221-230.

MACDONALD, D.B., "Falnâme", **İslam Ansiklopedisi**, C.4, 1977, s.449-450.

MERMER Ahmet, **Türkî-i Basit ve Aydınli Visâli'nin Şiirleri**, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.

Nef'î Divânı, (Haz.: Metin Akkuş), Akçağ Yayınları, Ankara 1993.

SEZER Sennur, **Osmanlı'da Fal ve Falnameler**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1998

Sürûrî Divânı, (Haz.: Halil İbrahim Okatan), Ankara 2010.

ŞANLI İsmet, "XVI. Yüzyıl Divan Şairi Fedâyî ve Fâl-nâme-i Kur'ân-ı Azîm'i", **Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S. 5, Bursa 2003, s.161-178.

Şeyhülislâm Yahyâ Divânı, (Haz.: Hasan Kavruk), MEB Yayınları, Ankara 2001.

Taşlıcalı Yahyâ Bey Dîvânı, (Haz.: Mehmed Çavuşoğlu), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977.

UZUN Mustafa, "Falnâme", **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.12, Ankara 1995, s.141-145.

ÜNLÜ M. Şehabettin, **Ubeydî Hayatı Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni**, İstanbul Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1991.

YAKAR Halil İbrahim, **Gelibolulu Sun'î Divanı ve Tahlili**, İstanbul Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2002.

Zatî Divânı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı, C.I, (Haz.: Ali Nihat Tarlan), İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1968 ve C.II İstanbul 1970,

Zatî Divânı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı, C.III, (Haz.: Mehmed Çavuşoğlu-Ali Tanyeri), İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1987.

FĀL-NĀME⁶

[1b] EMRĪ

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Eylediñ çün hacc içün benden su'âl
 1 Turma git gâyet mübârek geldi fâl
 1 Tut sözüm terk eyle ölçüp yapmağı
 1 Göñlüne hiç gelmesin [bir] gayrı hâl

- 2 Hacc içün benden su'âliñ var ise
 2 Al cevâbıñ hüsn-i hâliñ var ise
 2 Ya' ni fi'l-cümle yeterse kudretiñ
 2 Turma git mâl-i helâliñ var ise

- 3 Çünkü etdiñ haccı niyyet ey cevân
 3 Hiç tevaqquf eyleme var git hemân
 3 Sür yüzün beyt-i şerîfe şıdķıla
 3 'Afv ede cürmün Ĥudâ-yı müste'ân

- 4 Haccı niyyet eylemişsin gâlibâ
 4 Var sa'âdetle kabûl etsin Ĥudâ
 4 Var ise ger sende vüs'at lâ-cerem
 4 Geldi lâzım eylemek borcuñ edâ

- 5 Ey birâder hacc ise ger niyyetiñ⁷
 5 Var selâmetle yeterse kudretiñ

Yüz sürüp ihlâşile hâcet dile

Ĥaķ kabûl etsin [seniñ] her hâcetiñ

- 6 Ĥâtırıñda haccı niyyet var gibi
 6 Ya' ni ol semte 'azîmet var gibi
 6 Gel bu yıl şabr et icâzet yok saña
 6 Ġâlibâ yollarda zaĥmet var gibi

[2a] BĀĶĪ

- 1 Ey kılan aĥvâl-i düşmenden su'âl
 1 Saña andan hiç zarar gelmek muĥâl
 1 Ġâlib olduñ düşmene her vechile
 1 Ĥâtırıñda kalmasın kat'â melâl
 2 Düşmeniñden olmaķ isterseñ emîn
 2 Olmasın göñlüñde ašlâ kibr [ü] kîn
 2 Sîneñi şâf et belâlardan [h]emîn
 2 Ĥıfz ede her demde Rabbü'l-'âlemiñ

- 3 Ey şoran aĥvâl-i a' dâ[dan] baña
 3 Ġâfil olma kaçdı var gâyet saña
 3 Şandığı hep başına gelsin yine
 3 Eyle şerrinden Ĥudâ'ya ilticâ

- 4 Ey birâder mekr-i düşmenden şaķın
 4 'Âķil olmaz hergiz anlardan emîn
 4 Fırşatıñ bulsa seniñ vermez amân
 4 Ġâfil olma dâ'imâ gözler kemîn

⁶ Vezin gereğı yapılan düzeltmeler metin içerisinde [ ] ile belirtilmiştir.

⁷ Eski harfli metinde yer alan "haccı" kelimesi vezin gereğı "hac" şeklinde okundu.

5 Çünkü şorduñ baña düşmeden haber
Saña müjde düşmene bulduñ zafer
Ġam yeme hiç nesneye kâdir degil
Gerçi eyler dâ'imâ kâsd-ı zarar

6 Gerçi çokdur düşmeniñ gâyet seniñ
Hâtırın hoş tut yine fırsat seniñ
Hakka şükr et saña verdi fırsatı
Dâ'imâ fırsat seniñ nuşret seniñ

[2b] CEVRİ

1 Çok çeker gerçi bu haste zahmeti
Ġam yime yaklaştı ammâ şihhati
Bu meşeldir çekmeyince hastelik
Şihhatiñ hergiz bilinmez kıymeti

2 Ey şoran bîmâr için benden 'ilâc
Çekme Ġam ol etdi taḥşîl-i mizâc
Ya bugün kalkar ya yarın bilmez ol
Kalmadı hergiz tabîbe ihtiyâc

3 Eyleme bîmâr için hergiz nizâc
Ey birâder kendiñe virme şudâc
Hasteñe var etdir erkenden 'ilâc
Pendimi kıl cân u dilden istimâc

4 Haste aḥvâlin şorarsañ ger baña
Bilmiş ol gösterdi şihhat yüz aña

Sen elem çekme aniñcün zerrece
Nesne yokdur derdine buldı şifa

5 Çün su'al etdiñ baña bîmârdan
Çek eliñ şimdengerü tîmârdan
Ya'ni şihhat buldı haste bilmiş ol
Def'-i Ġam kıl fârîĠ ol efkârdan

6 Haste hâlınden şorarsañ [sen] eger
Zerrece bu hastelikde yok zarar
Haste birkaç gün yatarsa Ġam degil
Cânı pek olsun hemân çekme keder

[3a] HAYRETİ

1 Çün baña kıldıñ ticâretten su'al
Bilmiş ol gâyet mübârek geldi fâl
Çok fevâ'id var ticâretten saña
Eyledi luḫ [u] 'inâyet Zü'l-celâl

2 Gerçi kim kıldıñ ticâret niyyetin
Hiç anıñ fikr eylediñ mi zahmetin
Gel kanâ'at eyle'aklıñ var ise
Mâl için çekme cihânıñ miḫnetin

3 Var ise ḫazzıñ ticâretten eger
Var yürü ta Hind'e dek eyle sefer
Herkes rızkın viren Allâh'dır
Kimse görmüş mi tevekkülden zarar

- 4 Ey ticâretten su'âl eden cevân
Bilmek isterseñ nedir sūd [u] ziyân
Yok zarar bey' ü şirâ' dan ğam degil
Vermek Allâh' ın tevekkül [kıl] hemân 4
- 5 Çün ticâret kıılmağa etdiñ heves
Andan ' aşî yok saña ümmîdi kes
Var bir aher kâra meşğül ol yürü
Çok çekersin renci tutmazsañ nefes 5
- 6 Gerçi maqşûduñ ticâretdir senin
Çekdiğñ ma' nîde zaħmetdir seniñ
Ġâlibâ ni' met taşavvur etdiğñ
Hayf kim renc ü meşakkatdır seniñ 6
- [3b] **ĤAYĀLĪ**
- 1 Çünki ğâ'ibden su'âl etdiñ baña
Ġam yeme âhir kavuşmak var saña
Ya' ni şihhatle selâmetle gelip
Edesin anıñla çok zevk ü şafa
- 2 Ey kılan nâ-būd için gönlün melûl
Bilmiş ol âhir müyesserdir vuşul
Kavuşur elbetde ĥasret ĥasrete
Ġâlibâ geldi göründü aña yol
- 3 Çünki ğâ'ibden bana kıldıñ su'âl
Gelmesi gerçi muhâl-ender-muhâl
- Gönlünü bağla Ĥudâ'nın luţfuna
Gel yeñi başdan yine bir ĥur' a şal
Çünki şorduñ ğâ'ib olmuş âdemi
Anıñ için çekme sen hergiz ğamı
Eyleyip bir niçe dem geşt ü güzâr
Ol gelir âhir ço gezsın ' âlemi
Çünki ğâ'ib kimse[y]i kıldıñ taleb
Andadır fikr ü ĥayâlîñ rûz u şeb
Kavuşur gerçi selâmetle saña
Çok çeker ğurbetde ol renc ü ta' ab
Baña ğâ'ibden şorarsañ sen eger
Gel sözüm ğuş eyle al benden ĥaber
Kes ümîdiñ andan aña [sen] adın
Artık ol gelmez hemân gitdi gider
- [4a] **ZERRĀKĪ**
- 1 Niyyet etmişsin ĥul âzâd etmege
Ĥâne-i ' uĥbâñı âbâd etmege
Turma âzâd et olur bâ' iş seni
Ĥalk-ı ' âlem ĥayrile yâd etmege
- 2 Çün ĥul âzâd etmeği ey hoş-nihâd
Ĥayrına ĥasd eyleyip kıldıñ murâd
Var yürü âzâd edip şâd et anı
Ĥaĥĥ ede ta kim seni her demde şâd

- 3 Çün kıl āzād etmege kıldıñ heves 2 Bir iki ev almağ istersin gibi
Gel müdebber eyle anı tut nefes Almağa ammā ki qorqarsın gibi
Şoñra āzād eylemek qābil yine Saña bir ni‘ met teveccüh eylese
Söz qabül eyle naşīhat sana bes⁸ Ğālibā sen ğaflet eylersin gibi
- 4 Etme tāzeyse kuluñ āzād sen 3 Bir ev almak istemişsin sen meger
Kendiñi kılma şağın berbād sen Tut sözüm benden saña toğrı haber
Ayrılırsa senden ardınca anıñ Fāriğ ol alma şağın sen ol evi
Çoğ edersin nāle vü feryād sen Meymenet yokdur ol evde kıl hāzır
- 5 Çün kıl āzād eylemekdir niyyetiñ 4 Bir ev almağ eylemişsin çün murād
Qapısın bī-şübhe açdıñ cennetiñ Şabr kıl olsun murād üzre murād
Var tevaqquf eyleme āzād kıl Bağ saña gör el verirse t̄alib ol
Tā ebed söylensin insāniyyetiñ Eyleme dellāle ammā i‘ timād
- 6 Çünki maqşūduñ kıl āzād etmedir 5 Ey birāder şöyle beñzer niyyetiñ
Şöyle bil kim Ka‘ be bünyād etmedir Bir ev almağ olmuş ancak hācetiñ
Bu meşeldir ki şevābıñ efdali Hağ bu kim ol [ev] münāsibdir saña
‘Ālem içre bir gönül şād etmedir Al yūri var ise elde vüs‘ atıñ
- [4b] ZĀTĪ 6 Çün bir ev almağ mühimmiñdir seniñ
1 Bir ev almak istemişsin ğālibā Mührünü boz ağızını çöz keseniñ
Şöyle bil ol ev münāsibdir sanā Turma var bir fāhir ev al geç otur
Var tereddüd eyleme al ol evi Üstine bār olma hergiz kimseniñ
Kıl içinde dā’imā zevğ ü şafā
- [5a] RŪĤĪ 1 Çünki kaçqından su’āl etdiñ baña

⁸ Eski harfli metinde yer alan “bu” kelimesi vezin gereği mısradan çıkarıldı.

	Bir haber lâ-büdd gelir andan saña		Fâriğ ol zîrâ ki ol gitdi gider
	İsteseñ âhir bulursun anı sen		Çekm[e] gel bîhûde hiç renc ü ta‘ ab
	Turma hâlî cidd ü cû kııl her yana		
			[5b] SÛRÛRÎ
2	Çün kuluñ kaçmış seniñ ey derdmend	1	Baña ortaklıqdan eylerseñ su‘âl
	Gel sözüm redd etme benden saña pend		Yokdur anda saña gönlünce me‘âl
	Bulduğunda anı te‘hîr eyleme		Yalınız işle işiñ âzâde ol
	Ayağına ur demirden yahşısı bend		Böyle virdi hükmiñi zîrâ ki fâl
3	Eylediñ kaçkı[n]dan istifsâr sen	2	Olmağ isterseñ cihânda bî-niyâz
	Ġamdasın pes belli bir miqdâr sen		Dâ‘im ortak[lık]dan eyle ihtirâz
	Şimdi şimdi ol kaçan girmez ele		Gerçi ortaklıkta çokdur menfa‘ at
	Şabr edersin bir zamân nâ-çâr sen		Başkalık yegdir olursa olsun az ¹⁰
4	Çünkü kaçkın kıldan istersin cevâb	3	Țut sözüm var ise sende aql-ı pāk
	Ĥağ bu kim kaçmağda kılmışdır şitâb		Merd iseñ kimseyle itme iştirāk
	Kes ümîdiñ ol bulunmaz bir dağı		Ĥahrı çokdur bilmiş ol ortaklığıñ
	Yok yere virme vücûda ıztırâb		Kendiñi bîhûde eylersin helāk
5	Çünkü kıldiñ baña kaçkından su‘âl	4	Çün gelip fâl etdiñ ey merd-i Ĥudâ
	Kaçdı ol bir dağı hiç gelmek muhâl		Gizli râzıñdan haber şorduñ baña
	Ecrini kılsın Ĥudâ anıñ saña		Ĥıl tevekkül var hemân kârıñda ol
	Ĥâtırıñda kalmasın hergiz melâl		Pek muvâfık düşdü ortaklık saña
6	Ger şorarsañ baña kaçkın kul ⁹ ‘aceb	5	Ĥur‘ a şaldıñ çünkü kıldı[ñ] niyyeti
	Girmek olur mu ele kılsam taleb		Țâhir oldu fâliniñ keyfiyyeti

⁹ Eski harfli metinde yer alan “kıldan” kelimesi vezin gereği “kul” şeklinde okundu.

¹⁰ Eski harfli metinde yer alan “da” kelimesi vezin gereği mısradan çıkarıldı.

	Yalñızlıkdır saña ma' kûl olan Zerrece ortaklığın yok lezzeti ¹¹	4	Âdeme evlâddır çünkim şeref Hak saña rûzî kıla hayrû'l-halef Mazhar oldu luţfuña Hakk'ın yürü
6	Ey birâder pendime gel tut kulağ 'Âkıl iseñ eyle şerikden ferâğ ¹² Hazzı yokdur hâşılı ortaklığın Yalñızlıkdır [hemân] tağ üstü bâğ	5	Ėuşsayı hâtırdan eyle ber-ţaraf Ey oğuldan kızdán istifsâr eden Başına bu geñ cihânı dâr eden Böyle bir olmaz belâlardan seni Hıfz ede her demde yokdan var eden
[6a]	ŞEHRİ		
1	Çün oğul kız istediñ ey hoş-nihâd Hâtırın hoş tut ki olduñ ber-murâd Bir güler yüzlü oğul versin Hudâ Olasın her dem yüzün gördükce şâd	6	Pek harîş olma şaşkın evlâda sen Yok yire [ver]me vücuduñ bâda sen Ėam yeme evlâdın olmazsa eger Tek hemân şağ ol yürü dünyâda sen
2	Çün oğuldan kızdán istersin cevâb Bu huşûsâ çekme hergiz ıztırâb Hakk naşib eylerse hoş tut gönlüñü Sen bu ni' metden olursun behreyâb	[6b]	ŞÜN'İ
3	Çün oğuldan kızdán eylesin su'âl Olmasın gönlüñde anıñçün melâl Oldı maşşuduñ müyesser şükr kıl Hakk müyesser etdi saña hoş 'ıyâl	1	Ey kılan benden esir için su'âl Şimdilik aña hâlâş[a] yok mecâl El açıp eyle du'â şâm u şehër Yol vere aña Kerim-i Zü'l-celâl
		2	Ey şoran benden esir için haber Eyle hâtırdan yürü def' -i keder Kavuşur lâ-büdd saña bir gün velî Kavuşunca hayli zahmetler çeker
		3	Çün gelip fâl eyledüñ [ey] merd-i hâş Ya' ni olur mu [benüm] esir hâlâş

¹¹ Eski harfli metinde yer alan "yokdur" kelimesi vezin gereği "yok" şeklinde okundu.

¹² Eski harfli metinde yer alan "şerikiñden" kelimesi vezin gereği "şerik" şeklinde okundu.

- Bir kaç akça gönderip kırtar anı
Gel bu yolda ayağın merdâne baş
- 4 Çün esîr aḥvâlini şorduñ baña
Ġam yeme âḥîr esîr olur rehâ
Lâ-cerem anı görürsün ‘an-ḳarîb
Verdi yol çün Ḳâdir-i muṭlaḳ ana
- 5 Ey esîr olmuşdan istifsâr eden
Her dem anıñçün figân âvâz eden
Kurtara bu varṭadan anı yine
Kâ’inâtı cümle yoḳdan var eden
- 6 Çün esîr içün gelip fâl eylediñ
Benden istifsâr-ı aḥvâl eylediñ
Ol bu âna ḳalmaz olurdu ḥalâş
Sen anıñ ḥaḳḳında ihmâl eyledin
- [7a] **ṬİFLÎ**
- 1 Çün baña evlenmeden ḳıldıñ su’âl
Ḥaḳ bu kim ġâyet mübârek geldi fâl¹³
Ṭut sözüm zinhâr te’ḥîr eyleme
Ṭurma bir pākîze yirden var ḳız al
- 2 Ey su’âl eden baña evlenmeden
Sen bu sevdâya neden düşdüñ neden
- 3 Göñlüñe çün düşdi sevdâ-yı nikâh¹⁴
Bilmiş ol bu niyyetiñde var felâḥ
Bir münâsib duḡter-i pākîze al
Ola sîmâsında âşâr-ı şalâḥ
- 4 Çünki evlenmek dilersin ey cevân
İvme te’ḥîr eyle gel bir kaç zamân
Boz düşüp ta’cîl ederseñ şöyle bil
Bir belâya dūş olursun nâgehân
- 5 Ey ḳılan evlenmege böyle şitâb
Ṭut ḳulağın benden isterseñ cevâb
Bilmiyorsun ḳadrini ergenligiñ
Evlenip soñra çekersin çok ‘azâb
- 6 Çünki evlenmekden eylersin su’âl
Var hemân evlen mübârek geldi fâl
Ḥayr işi zinhâr te’ḥîr eyleme
Ḥaḳḳ müyesser ede bir şâḥîb-cemâl
- [7b] **ZÛHÛRÎ**
- 1 Şöyle beñzer ġâlibâ medyünsun

¹³ Eski harfli metinde “Ḥaḳḳ ġâyet bu kim mübârek geldi fâl” şeklinde olan cümle takdim-tehir yapılarak vezne göre düzeltilmiştir.

¹⁴ Eski harfli metinde “nikâh” kelimesi “nikâh” şeklinde yazılmıştır.

	Anıñiçün dem-be-dem maḥzūnsun Ger edāya ḳādir olduñsa ne söz Ḳādir olmazsañ ‘aceb maḡbūnsun		Gel ḳasāvet çekme ḡamḡin olma hiç ‘Āḳıbet sen anı eylersin edā
		[8a]	‘UBEYDİ
2	Deyn içün çüñkim baña etdiñ su’āl Āḥir eylersin edā çekme melāl Böyle ḳalmaz anı lā-büdd fetḥ eder Belki bir yerden Kerīm-i Zü’l-Celāl	1	Ey birāder etmek isterseñ sefer Cān ḳulaḡıyla işit benden ḡaber Bu seferde çok fevā’id var saña Eyleme te’ḥir görmezsin zarar
		2	Çün ahvāl-i seherden şorduñ baña ¹⁶ Var selāmetle zarar yoḡdur saña Bir sehil zaḡmet çekersin ḡam degil Ola bu yolda nıḡebānıñ Ḥudā
3	Ey birāder deyn içün olma ḡazīn Hep ödersin ḡātırıñ olsun emīn Ḳıl tevekkül şıdḳıla ihlāşıla Ḳurtar[ır] elbetde Rabbü’l-‘ālemīn		
		3	Çün seferden eylediñ benden su’āl Ḥayr ola uğruñ mübārek geldi fāl Dā’im olsun rehberiñ Ḥızır-ı nebī Ḥātırıñda ḳalmasın herḡiz melāl
4	Gel kerem ḳıl deyniñ efzūn eyleme Deynile ḡālīñ diḡer-ḡün eyleme Cehd edip eyle edā āzāde ol Namıñı ḡalk içre medyūn eyleme		
		4	Etmek [ister]señ eger ‘azm-i sefer Ṭut sözüm benden saña toḡru ḡaber Fāriḡ ol şabr eyle bir ḳaç ḡün hele Ba‘dehū git görmeyim derseñ zarar
5	Çünki şorduñ deyn içün [ey] merd-i ḡās Olmaḡa deyniñden isterseñ ḡalāş Cidd ü sa‘y et ṭut yürü bir kār ucun Ṭurma ḡālī ayaḡın merdāne baş		
		5	Eylediñse sen eger ḳaşd-ı sefer Oldı yeksān bu seferde ḡayr u şer Saña evlā tek oturmaḡdur hemān Yoḡ yere biḡūde ḡzme der-be-der
6	Deyn edinmişsin gibi çok ḡālībā ¹⁵ Bundan özge ādeme olmaz belā		

¹⁵ “Deyn edinmişsin gibi ḡālībā çok” mısraı takdim-tehir yapılarak vezne göre düzeltilmiştir.

¹⁶ Mısraıda vezin problemi vardır.

- 6 Ey seferden eyleyen baña su'âl
Bu seferde saña yok [hiç bir] me'âl
Yok yere gel çekme hiç renc ü ta' ab
Tut sözüm şabr et bu yıl gel gitme çal
- [8b] ĞİNĀYĪ
- 1 Çünkü kıldıñ māl için benden su'âl
Kalmasin hergiz derünuñda melâl
Hâtırın hoş tut bilâ-renc ü ta' ab
Saña bir yerden teveccüh kıldı māl¹⁷
- 2 Māl için aldanma dehrin alına
Bilmiş ol degmez belâsı balına
Kendü taḥşîl eyleyip el zevk eder
Ehl-i dünyânın nazar kıl hâlına
- 3 Māl için fâl eyleyip kıldıñ su'âl
Râvegân girmez ele elbetde māl
Ḥayli 'üsret var [a]nı taḥşilde
Böyledir ma' lûm olsun hükmi-fâl
- 4 Ey kişi sevdâ-yı māl almış seni
Ḥayli ḥâm endîşe şalmış seni
Üstüne hırş-ı tama' kılmış hücüm
Kaldırıp yerden yere çalmış seni
- 5 Ey birâder māl için olma melûl
Kısmet olduysa müyesserdir vuşûl
Yoğiken hâtırda bir yerden saña
Yüz tutar māl-i firāvân bilmiş ol
- 6 Fâl edip dersin gire mi māl ele¹⁸
Eylemez rağbet aña 'âkil hele
Sen ḥariş olduğca ey 'âkil aña
Senden ol kaçmağdadur şad merhale
- [9a] FUZÛLĪ
- 1 Baht için ğam çekme hergiz olma saht
Gerçi kalmaz herkese iḳbâl [ü] baht
Ṭali' in kuvvetde ammâ kim seniñ
Eyledi saña teveccüh baht u raht
- 2 Bahtım açılmaz diye ey hoş-nihâd
Saña müjde ṭali' in oldu küşâd
Def' -i ğam kıl var yürü şimdengeri
Baht [u] devlet çünkü ber-vefḳ-i murâd
- 3 Ṭali' -i Yezd'den gel umma zü'l-fikâr
Dâ'im olmaz baht u ' izzet ber-ḳarâr
Murğ-ı devlet gerçi vaḥşîdir velî
Saña da lâ-büdd olur bir gün şikâr

¹⁸ "Fâl edip dersin gire mi ele māl" mısraı takdim-tehir yapılarak vezne göre düzeltilmiştir.

¹⁷ Eski harfli metinde "melâl" yazılmıştır.

- 4 Ğāfil olma ey esīr-i ‘izz ü cāh 3 Çünkü kıldıñ baña şan‘ atdan su’āl
Etmesin hırş u tama‘ hāliñ tebāh Al cevābıñ benden iy ferhunde-fāl
Kılma bahtıñdan şikāyet var yūri Var bir ehliñ dāmeniñ tūt cehd edip
Kelle sağ olsun bulursun bir külāh Tırma hālī eyle taḥşīl-i kemāl
- 5 Baht için ger benden isterseñ cevāb 4 San‘ at öğrenmekden etdiñ çün cevāb
Az zamān içre olursun behreyāb Kıl ferāğat saña öğrenmek muḥāl
Göñlüñü hoş tūt Hudā Fettāh’dır Yok saña zīrā bu şan‘ atdan naşīb
Lā-cerem bir yerden eyler fetḥ-i bāb Eylemişsin ġālibā yañlış ḥayāl
- 6 Çünkü kıldıñ baht için benden su’āl 5 Eylediñse şan‘ at öğrenmek murād
Çerḥ göstermiş saña rüy-ı melāl Baña eylerseñ eger kim i‘timād
Tālī‘ iñ geldi sa‘ādet burcına Yok saña hergiz bu şan‘ atdan naşīb
Eyle şimden şoñra [sen] def‘ -i melāl Çekme zaḥmet eyleme lecc ü ‘inād
- [9b] KĀBŪLĪ 6 Şan‘ at öğrenmek murādiñsa eger
1 Şan‘ at öğrenmek dilerseñ ey cevān Pendimi ġuş et alıp benden ḥaber
Var tevekkül ol yürü öğren hemān Var bir ehle ḥıdmet [et] birkaç zamān
Ḥıdmet eyle cānile üstādiña Şan‘ at öğren ḳalma hergiz bī-hüner
Ma‘rifet ‘ālemde olmaz rāyegān¹⁹
- [10a] KEŞFĪ
2 San‘ at öğrenmek hele üstāddan 1 Ey kişi almış seni sevdā-yı şayd
Yay çekmekdir hemān pūlāddan Kendiñe vermek neden çak böyle ḳayd
Farḳı var mı kūh-kenlikden meger Saña av üzre ederler mekr ü al
‘Ārife örnek yiter Ferhād’dan Bilmiş ol çoḳdur şikār-ı yādda keyd

¹⁹ “Ma‘rifet olmaz ‘ālemde rāyegān” mısraı takdim-tehir yapılarak vezne göre düzeltilmiştir.

- 2 Ey birâder etmek isterseñ şikâr
Var saña oldı müsâ' id rûzgâr
Şayd edip bir gözleri âhûyı sen
Rind iseñ ğayrıya kıılma ' itibâr
- 3 Çünkü kııldıñ av için benden su'âl
Gel ferâgat kııl muhâlif geldi fâl
Tut sözüm şabr eyle bir kaç gün yürü
Dinlemezsene söz çekersin çok melâl
- 4 Şayd için geldiñ çün etdiñ niyyeti
Düşdü mi fâliñ murâd üzre kıatı
Meymenet yokdur bu gün av etmede
Fâriğ ol bîhûde çekme zahmeti
- 5 Çün saña av etmege düşdü heves
Sen bugün av etmede ümmîdi kes
Yok yere yilme yorulma fâriğ ol
Ya' ni bulmazsın şikâra dest-res
- 6 Kim ki eylerse saña teklîf-i av
Anları n'eylerseñ eyle gitme şav
Nâ-mübârekdir bugün av eylemek
Var otur hâneñde ye yağlı pilāv
- [10b] **LÂMİ'İ**
- 1 Ey birâder manşib için niyyetiñ
Vermek Allâh'ın bülend et himmetiñ
- 2 Turma hâlî bir münâsib manşib al
Hamdüli'llâh yok degil haşiyetin
- 2 Ey gelip manşib için fâl eyleyen
Benden istifsâr-ı ahvâl eyleyen
Kıl taleb tek turma takşîrâtı kıo
Boş yeler kârında ihmâl eyleyen
- 3 Diñle pendim ey esîr-i câh olan
Böyle bir sūd ile [ey] güm-râh olan
Yok şebâtı manşibiñ hergiz aña
Meyl eder mi ' ârif-i âğâh olan
- 4 Çünkü düşdüñ manşibiñ sevdâsına
Uğradıñ hayfâ cihân ğavgâsına
Bu hevesden yok saña hergiz ferâğ
Nâ'il olsañ bâri bir a' lāsına
- 5 Sen neden düşdüñ menâşib kıaydına
Meyl eder mi kimse ' Ankâ şaydına
Ġâfil olma mâ-melek elden gider
Şakın aldanma cihâniñ keydine
- 6 Gel cihâniñ baş egip nâ-merdine
Verme şiklet düşme manşib derdine
Sende birkaç gün turup elden gider
Başasın ardınca göz ermez gide

<p>[11a] MEŞĀMĪ</p> <p>1 Çünkü kıldıñ zāyi^ç olmuşdan su^ç āl Anñ için yok yere çekme melāl Kelle sağ olsun cihānda gitdi ol Eylesin ecrin Hudā-yı bī-zevāl</p> <p>2 Zāyi^ç olmuş nesneden şorduñ baña Diñle i^ç lām edeyim bir bir saña Almadı kimse anı bīgāneden Yine evdendir alanlar gālibā</p> <p>3 Zāyi^ç olmuş şey için olma melūl Tut sözüm geldi beni eyle kabūl Etme taqşīrāt umūruñda şağın Merd iseñ merdāne yirden ara bul</p> <p>4 Şaklamakda şey'ini kıl ihtimām Ol başīret üzre her şubḥ ile şām ç Ākıbet taḥşīl olur āḥīr yine Hāşıl olunca çekersiz çok nedām</p> <p>5 Zāyi^ç olmuşdan gel olma nā-ümīd Lā-būd olmak var o bir yerden bedīd Kimseniñ alma günāhın boynuna Şöyle beñzer gitmemişdir çok ba^ç id</p> <p>6 Baña ma^ç lūm oldu ḥālīñ cümle heb Zāyi^ç olmuş şey'ini eylesiñ taleb Ġam yeme şimdengerü gitdi giden</p>	<p>[11b] NEF^ç Ī</p> <p>1 Var gibi ḥazẓıñ binā kıldırmadan Şaklasın Hakk^ç aqlıñı aldırmadan Rūzgārīñ ney ki maqşūdı seni Böyle ḥām-endīşe[ye] şaldurmadan</p> <p>2 Çün su^ç āl etdiñ binā aḥvālını Yapdırır ol kim şağınmaz mālını Kuvvetiñ var ise var yapdır hemān Görme ammā cā'iz isti^ç cālını</p> <p>3 Çün binādan eylediñ baña su^ç āl Tut sözüm ḥarc eyleme bīhūde māl Çekdiğīñ zahmet qalır ancak yanıña²⁰ Zevḥin eller eylesen sen çekersin vebāl²¹</p> <p>4 Çün binā kıldırmağa kıldıñ heves Yok ḥuzūr anda seniñ çün bir nefes ç Ākıbet vīrān olur hep yapığın ç Ārif iseñ bu naşīḥat aña bes</p> <p>5 Ey birāder çün binādır niyyetiñ Var hemān yapdır yeterse kudretiñ Hakk Ta^ç ālā^ç ömrüñ efzūn eylesin</p>
---	--

²⁰ Mısrada vezin problemi vardır.

²¹ Mısrada vezin problemi vardır.

	Dâ'imâ bulsun teraqqî devletiñ	5	Çün baña dil-dâr için kıldıñ su'âl
			Bilmiş ol vuşlat muhâl-ender-muhal
6	Çün binâ kıldurmağa kıldıñ şitâb		Zerrece mihr ü vefâsı yok saña
	Al cevâbıñ çekme hergiz iztırâb		Yok yere yoluñdan olma pây-mâl
	‘Âkil iseñ mâliñ israf eyleme		
	‘Âkıbet olmak muqarrerdir harâb	6	Dem-be-dem etmekdesin âh [u] eniñ
			‘Aklıñ almış gâlibâ bir nâzenin
			Hıffet etme kulları istignâyıla
			Vuşlata ermek dilersen ol metin
[12a]	VIŞÂLİ		
1	Ey kılan ‘aşk [u] maḥabbetden su'âl		
	Müjde kim saña müyesserdir vişâl		
	Şarılırsın ‘âkıbet cânânile	[12b]	HEM-DEMİ
	Gönlünü hoş tut mübârek geldi fâl	1	Ey kılan maḥşûd için benden su'âl
2	Ey çeken her demde derd ü iştiyâk		Hâtırıñ hoş tut mübârek geldi fâl
	Âhır oldu bilmiş ol rûz-ı firâk		Müşkiliñ âsân olup şimdengeri
	Yüz çevirmez senden artık sevdiğin		Vere maḥşûduñ Hudâ-yı Zü'l-celâl
	Eylese biñ kez münâfıklar nifak		
		2	Ey diyen hâşıl mı maḥşûdum ‘aceb
3	‘Aşkdan çünkim baña etdiñ su'âl		Var yürü vermek Hudâ'nıñ kıl taleb
	Etmek istersen eger def' -i melâl		Ergürür maḥşûduña lâ-büdd seni
	Eyleme cânândan cânıñ dirîğ		Sür yüzüñ dergâh-ı Haḥk'a rûz u şeb
	Anı taḥşil eylemez illâ ki mâl		
		3	Ey erişmek isteyen maḥşûdına
4	Ey su'âl iden baña dil-dârdan		Kimse bilmez ki anuñ maḥşûdı ne
	Hîç vefâ umma sen ol mekkârdan		Ber-murâd olmak muqarrerdir eger
	Gerçi ikrâr eyledi vaşlın saña		Yalvarırsa rûz [u] şeb ma' bûdına
	Muḥtemeldir ²² kim döne ikrârdan		
		4	Ey su'âl eden baña maḥşûddan
			Luḫf olur bir gün saña ma' bûddan

²² Eski harfli metinde “yuḫtemil” şeklinde yazılmıştır.

- Görmedi kimse tevekkülden zarar
Lâ-cerem hâlî degüldür sūddan
- 5 Ey diyen baña müyesser mi murād
Ol yūri şimdengerü mesrūr [u] şād
Saña zahmetsiz verip maqşūduñu
Her işiñ āsān ede Rabbü'l-‘ibād
- 6 Ey kılan maqşūda sa‘y [u] ictihād
Olmağ isterseñ cihānda ber-murād
Dā’imā dergāh-ı Hāğğ’a sür yüzüñ
Ṭālī‘iñ lā-büdd olur birgün küşād
- [13a] YAḤYĀ
- 1 Ey kılan taḥşīl-i ‘ilm için su’āl
Diñleme ğayrı cevābıñ benden al
Bul bir üstādı şarıl dāmānına
Var yürü eyle hemān kesb-i kemāl
- 2 Ey püser gel ‘ilme sa‘y et rüz [u] şeb
Ola ta kim dīn [ü] dünyāña sebeb
Himmeti dā’im bülend et kendüñe
Vermek Allāh’iñ yürü eyle taleb
- 3 Ey püser ‘ilm öğrenem derseñ eger
Öğrenirsin ħarc edersin sīm ü zer
- 4 Ma‘rifet girmez ele hiç rāyegān²³
Cān [u] dilden var çalış şām [u] seher
- 5 ‘Ārif ol kesb eyle ‘ilm ü ma‘rifet
Ger bulam dirseñ cihānda ‘āqıbet
‘İlmi kāmilden gör[ür]señ lā-cerem
Sen dağı kāmil olursuñ ‘āqıbet
- 5 Ey kılan ‘ilm [ü] kemāle ictihād
Şādumān ol saña el verdi murād
Her nice ümmīd ederseñ mā-ḥaşal
Kıldı erzākı ḫamu Rabbü'l-‘ibād
- 6 ‘İlm [ü] fazl olmaz müyesser herkese
Her ne deñlü cehd edip sa‘y eylese
Ḳābiliyyetdir hemān lāzım olan
Çünkü ‘aql oldı her işde hendese

²³ Eski harfli metinde yer alan “‘ilm” kelimesi vezin gereği mısradan çıkarıldı.

